

de la Serra d'Espadà, després de córrer prop del poble, passant prop de Borriana sota un gran i antic pont, de tant en tant baixa en paoroses avingudes, des-trossant tota l'horta de Borriana (Cav., 108). La *-n* final es conservava encara en la menció citada de 1248 així com en el gentilici *betxinenc* i en les formes *Petxina*; $\Lambda > e$ ni crida l'atenció (menys en país arabit-zat). Però s'hi oposa la *P-* dels nombrosos *Petxi*, *-ina*, no sols la *-l-* d'aquell *Belchin*, i l'escrúpol que causa el fet que només el fr. *bassin* ha pres sentit geo- o topo-gràfic, no havent-hi res d'això en les llengües ni topò-nims hispànics.

b) Pensem en una concreció toponímica del mot mossàrab que apareix com *alpechin*, *-chim*, en castellà i port., 'morques o solatge de l'oliva', 'líquid que se-greguen els munts d'olives o pasta dels trulls, que també existí en cat. *empotzim* (< *alp-* com *anjub* < *aljub*), *DECH*, s. v. i *DECAT* III, 304; en els quals l'aglutinació de *al-* és una altra forma d'arabització parcial del mot mossàrab, com la que mostra la *B-*: no sols en *Betxi* sinó també en la forma granadina *bexina* (amb *b-* com *Betxi*): «*la bexina que sale del aceite*» (*Ordens. de los molinos de Azeite*, S. XVII). La *p* etimològica, es mantindria en les formes germanes *Petxi*, *-ina* (i un mall. *Petxin?*); també un barranc de *Petxinet* te. d'Oliva (XXXIII, 40.13) en pot ser colle. en *-ETUM* (com si diguéssim *Petxinar*; o simplement diminutiu).

Sobre l'ètimon remot no crec acceptable la suggestió que ens dona un *espotzim* que s'hi va encruar en cat., 'cua de fruita', derivat de *PES*, *PEDIS* (-*ICINU*); però el mot cast.-port.-granadí ens condueix a un derivat de *PIX*, *-CIS*, 'pega', 'líquid negrós i pegalós com la pega'; i si el menorquí *Torre-petxina* [1450] (vol. I, 259) ve de *-PICINA* 'on s'explota la pega dels boscos' també s'hi ajustaria, i àdhuc ens forniria aquí una altra justificació topo-semàntica, atesos els grans boscos de la Tinença i de l'Espadà.

Pel que fa a *Betxi* jo pensava principalment en els trulls i olivars de les dues comarques vaencianes. Cert que Cavanilles nega importància a aquest conreu quant a *Betxi*: diu que hi ha horta sobretot, i a la resta del terme, més extensa, de secà, hi ha quasi només garrofers, amb figueres, només «algún olivo»; i, com que són «mal cuidados, sin fruto», encara que «*corpulentos y robustos*»: tot refredant-nos de la idea, ens deixa l'escapatòria que en temps dels moros n'hi hauria més; car diu la *GGRV* 757 que vora la «*Bassa Seca*», «los olivos que allí viven no tienen menos de mil años»; però tampoc la Tinença no es fa notar gaire com terra d'olivar.

A l'etimologia *PICIN-* de 'pega es podrien objectar variants amb *r*: Traver, en *Antigs. Cast. Pna.* (p. 128) una «acequia --- de desagüe para el alejamiento de *alperchines*» hi documenta (en el S. XVI), que d'altra banda comprova el mot en la rogalia de *Betxi*; però aquesta *r* reapareix a Portugal, en les formes trasm. *alperxim* i *pirxe*, i andal. dialectal *alperchin* (*DECAT* VI, 500b20-25); de tota manera aquesta *r* no és obstacle diriment, car podria venir de **alpreçi*, amb *r* re-percussiva i dissociada de la *p* per l'àrab; àdhuc això

ens explicaria la *l* de l'antic *Belchin*, donada la neutralització *r = l* en la pronúncia morisca.

En total, pista més fundada etimològicament que *a)*, un poc treballosa en el detall fònic, i amb fonaments semàntics versemblants si bé discutibles.

c) No podem desatendre la gran semblança amb el nom de la famosa *Pechina*, avui quasi reduïda a suburbi d'Almeria; però gran i fins poderosa abans que els moros creessin (o urbanitzessin) Almeria; encara ens parlen força de *Pichina* els historiadors de les guerres moriscas dels Ss. XVI i XVII i els historiadors àrabs Idrissi, Himiari, Udrí, l'anomenen *bäššāna* (pronunciat segurament *pečēna*); després, la imela no s'aturà aquí, sinó al grau granadí de la imela, *i*. *Pechina* havia mantingut rediviu el nacionalisme hispànic en la lluita que descriu Aben-Hayan contra els emirs intransigents islàmics, ajudada pels estols catalans del Comte d'Empúries; veg. el paràgraf de l'article *petxina* del *DECAT* (VI, 499a1-124), on concloem reconeixent-hi l'etimologia (*VILLA*) *PACIANA*, de *PACIUS*, germà de *Paçà* de Rosselló i del nom Sant Pacià, bisbe romà de Barcelona. *Betxi* i els *Petxi*, *-ina*, que hi hem arriat, podrien tenir per base un masculí (*PAGUS*) *PACIANUS* paral·lel.

Car la imela de grau *i*, encara que pròpia del mossàrab del regne de Granada, no restà ben estranya a les terres de l'Est, almenys quan intervenia l'acció d'una palatal com la *ç*, i llavors n'anem trobant bastants casos en els NLL val. i balears on es dona aquesta condició. *Betxi*, en zona de tan llarga i pacífica persistència morisca, sofrí l'arabització de la *P-* en *B-*, a la qual es mantingueren refractaris els noms de les zones més aspres o remotes de la Tinença i altres, i el focus nacionalista hispànic de la *Pechina* del SE.; la desinència *-in* encara mantinguda de primer, acabaria per ser catalanitzada en *-i*; i no quedaria doncs, altre escrúpol fonètic que la *l* d'aquell *Belchin* de 1242 isolada i que no coneixem per lectura directa.

El que podríem descartar ja tàcitament, és que aquest nom tingui res a veure amb *petxina* en el seu sentit de 'conquilla' o amb els altres ètimons hipotètics examinats en aquell difícil article, el núm. 3, p. ex., puix que no estem en terra de costes ni de conquilles.

En conclusió resta eliminada sense reserves tota etimologia aràbiga, i assegurat l'origen mossàrab. Entre les tres idees examinades, deixant com improbable la *a)*, restem en forta vacil·lació entre *b)* i *c)*. Aquesta amb el gros avantatge de ser un tipus onomàstic pròpiament urbà, el dels noms en *-ANU*, *-ANA*, representat en alguns milers de noms de tota la Romània, entre ells, amb imela arabitzant, les moltes desenes de NLL en *-én* (*-ent*), tipus *Marinyent*, *Lutxent* del P. Val.; sinó que aquí com en *Pechina*, la palatal dugué la imela fins al grau extrem *-i(n)*, *-na*; a favor de *b)* teníem una munió de mots i fets suggerents (fins alguna possibilitat de comprendre l'hapax *Belchin*). Per decidir-nos del tot cal esperar que es trobin del nom de *Betxi* mencions medievals més nombroses i ben fidedignes. A fa-